

Makale Türü	Mart 2023	Cilt	Sayı
Araştırma Makalesi	Başvuru Tarihi: 01.02.2023 Kabul Tarihi: 14.03.2023	3	1

ERGENLERİN İNSANİ DEĞER ALGILARI VE YAŞAM DOYUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Hacer SÖNER ÜNSAL* Ramazan ŞEN** Mehmet Mustafa ÜNSAL*** Asef ÇALIŞKAN**** İsmail YAYLAGÜL*****

Öz

Bu araştırmada liselerde eğitim görmekte olan ergenlerin insani değerler algıları ile yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi ve insani değerlerin yaşam doyumunu yordama düzeyini belirlemek amaçlanmıştır. Bu kapsamda çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini İstanbul ve Sakarya ilindeki liselerde eğitim görmekte olan ergenler oluşturmaktadır. Çalışma grubunu ise uygun örnekleme yöntemi ile gönüllü olan 108 kız (% 49.1) ve 112'si (% 50.9) erkek olmak üzere 220 ergen oluşturmaktadır. Ayrıca araştırmaya katılanların 55'i (%25.0) 9. sınıf, 79'u (%35.9) 10. sınıf, 41'i (%18.6) 11. sınıf ve 20'si (%9.1) 12. sınıf öğrencisidir. Ergenlerin insani değerler algıları ile yaşam doyumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan bu analiz sonucunda ergenlerin yaşam doyumları ile insani değerler toplam ve insani değerler alt boyutları olan sorumluluk, barışçıl olma, saygı, dürüstlük, dostluk ve hoşgörü düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Son olarak ergenlerin insani değer algılarının yaşam doyumunu yordama düzeyini belirlemek için standart çoklu regresyon analizi yapılmış ve insani değer algılarından sorumluluk, barışçıl olma ve dürüstlüğün yaşam doyumunu üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu saptanmıştır. Araştırmada elde edilen bu bulgulara uygun olarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ergen, yaşam doyum, insani değerler

THE RELATIONSHIP BETWEEN ADOLESCENTS' PERCEPTIONS OF HUMAN VALUES AND LIFE SATISFIED

Abstract

In this study, a relational survey model was used to examine the relationship between the perceptions of human values and life satisfaction of adolescents studying at high schools and to determine the level of prediction of life satisfaction by human values. The population of the research consists of adolescents studying at high schools in İstanbul and Sakarya. The study group consisted of 220 adolescents, 108 girls (49.1%) and 112 (50.9%) boys, who volunteered with the appropriate sampling method. In addition, 55 (25.0%) 9th grade students, 79 (35.9%) 10th grade students, 41 (18.6%) 11th grade students and 20 (9.1%) 12th grade students. Pearson correlation analysis was performed to determine the relationship between adolescents' perceptions of human values and their life satisfaction. As a result of this analysis, it was determined that there is a positive and significant relationship between the life satisfaction of adolescents and the levels of responsibility, peace, respect, honesty, friendship and tolerance, which are the sub-dimensions of human values and total human values. Finally, standard multiple regression analysis was conducted to determine the predictive level of adolescents' perceptions of human values on life satisfaction, and it was determined that human value perceptions of responsibility, peace and honesty were significant predictors of life satisfaction. Suggestions were made in accordance with these findings obtained in the study.

Keywords: Adolescent, life satisfaction, human values

* Sorumlu Yazar, Kâhta Naze Bedir Anaokulu, hmunsal03@gmail.com, 0000-0002-2628-0982

** Kahta Naze Bedir Anaokulu, benusen4463@gmail.com, 0000-0002-2628-0982

*** Kâhta Şehit Muhammet Fatih Safitürk İlkokulu, swat3543@hotmail.com, 0000-0003-2854-9196

**** Vilayetler Hizmet Birliği Anaokulu, asef-caliskan44@hotmail.com, 0000-0002-1558-9984

***** Gümüşkaya Ortaokulu, yaylagulismail@hotmail.com, 0000-0001-9970-7871

1. GİRİŞ

Ergenlik dönemi bireylerin çocukluktan erişkinliğe geçişinde bir ara dönemdir. Bu dönemde bireylerde fizyolojik, duygusal, psikolojik ve bilişsel gelişim ve değişimler meydana gelmektedir. Bu gelişim ve değişimi yaşayan bireylerin bu dönemde yapması gereken bu değişim ve gelişimlere uyum sağlamaktır (Havighurst, 1972'den akt., Şimşek, 2010). Ergenler ilk olarak aile içinde sonra da okul dönemiyle beraber kişilik gelişimlerini oluşturmaktadır. Bu kişilik gelişimi bireyin karakter gelişimini de etkileyip değer algılarının şekillenmesini sağlamaktadır. İnsani değerler kişilerin sorumluluk almasını, çevresiyle olumlu ilişkiler kurmasını, olumlu ve etkili iletişim becerilerini öğrenmesi, insanlarla barışık yaşamasını, kişisel ilişkilerinde saygılı ve dürüst olmasını ve başka bireylere yönelik hoşgörülü bir tutum göstermesini sağlar (Dilmaç, 2007).

Değerler genel olarak birey ve toplumların sağlıklı bir biçimde etkileşim kurmalarını ve sürekliliklerini sağlamaktadır. Yani değerler toplumu oluşturan bireylere iyi, doğru, güzel, kötü, yanlış vs. ne olduğunu belirten ve bunların hayata geçirildiğinde veya geçirilmediğinde yaşanabilecek durumlara yönelik öngörüler sunmaktadır (Özkan ve Soylu, 2014). Değerler kavramının alan yazında farklı tanımlamaları bulunmaktadır. Değerler kişilerin hayatları boyunca ulaşmayı istedikleri hedefler (Rokeach, 1968) ve insanların düşünce ve davranışlarındaki standart kültürel öğelerin tamamı (Çağlar, 2005) olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak değerler, birey ve toplumun standart yaşam oluşturmak amacıyla ulaşmak istediği hedef olarak tanımlanabilir. Bu değerler sorumluluk, çocuğun doğduğu andan itibaren başlayan, çocuğun ilk izlenimleriyle gelişen, kişinin kendini başkalarıyla paylaşması ve kendinden bazı ödünler vermesi (Özen, 2015); dostluk, birbirine gönüllü olarak yardım etmeyi isteyen, bunu yapmaktan hoşnut olan, haz duyan ve tüm bunların karşılıklı olduğuna dair kesin bir inanca sahip kişiler arasında oluşan ilişki (Alberoni, 2006); barışçıl olma, savaş ve çekişmeye yönelik eğilim sergilememe (Johnson ve Johnson, 2003); saygı, değeri, üstünlüğü, faydası, kutsallığı vb. gibi nedenleri ile herhangi bir kimseye ya da bir şeye karşı dikkatli ve ölçülü davranmaya yol açan tutum ile başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu (Kıral, 2018); dürüstlük, doğruları ve gerçekleri söylemek ve samimi, güvenilir ve sadakatli olmak (Yalnız ve Yıkmaç, 2018); hoşgörü kavramı ise farklı dil, cins, din, inanç ve anlayış bakımından başkalarının varlıklarından rahatsızlık duymama halidir (Ölmez Atalay, 2008).

Değerleri içselleştirmiş kişileri yetiştirmek aile, okul ve toplumun en önemli sorumluluklarından birisidir (Ekşi, 2003). Dilmaç (1999) bireylerin hayatlarında yer edinmiş, önemsenen değerleri sevme, hırslarını denetim altına alma, uyumlu ve iyi bir insan olabilme, toplumdaki diğer bireylerin mutluluğunu arzu etme, kendini kontrol etme, manevi değerlere inanma, arkadaş edinme, yardımsever, deneyimli ve bilgili olma, eser ortaya koyma olarak sıralamıştır. Bunun yanı sıra sosyalleşme süreci içerisinde öğrenilen değerler, toplumdan topluma ya da zamana bağlı olarak değişebilmektedir (Budak, 2005). En genel ifadesiyle dünyaya bir bakış, insanı algılayış, bugün ve yarın üzerine düşünüş şeklinde somutlaştırılabilecek olan değer kavramı ile ilgili tek ve ortak bir tanıma ulaşmak oldukça güçtür (Erinç, 1995). Bundan dolayı insani değerlerin insan yaşamı üzerindeki etkilerinin

belirlenmesi için farklı araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu noktada insani değerler algısının bireylerin toplum içinde yaşamını etkilediğinden yaşam doyumlarını da etkilediği söylenebilir.

Neugarten tarafından ilk kez 1961 yılında ortaya atılan yaşam doyumu kavramı (Dilmaç ve Ekşi, 2008) pozitif psikoloji alanında sıklıkla tartışılmaktadır (Çelebi ve Çelebi, 2018). Yaşam doyumu genel olarak, beklentilerin, ihtiyaçların ve isteklerin karşılanması (Vara, 1999); bireyin hayat kalitesini kendi belirlediği ölçütlere göre olumlu olarak değerlendirmesi ve yaşamında geniş bir mutluluk yelpazesine sahip olması olarak da tanımlanmaktadır (Veenhoven, 1996); bireyin yaşamını bilişsel olarak değerlendirmesi (Shin ve Johnson, 1978) olarak tanımlanmaktadır. Bilişsel varoluş sürecinde kişinin sosyal ilişkilerinden etkilenerek duygusal ve psikolojik durumlara girmesi ve kendi hayatını mutlu olarak değerlendirmesi bu doyumun temelinde yer alır (Balcı, Gölcü ve Arsal Gölcü, 2019).

Yaşam doyumu çevresel ve kişisel özelliklerin baskın olduğu bir tepki olduğundan kendiliğinden oluşmaz (Johnson ve ark., 1986). Yaşam doyumu, kişinin hayatına nasıl baktığı ve hayatını nasıl değerlendirdiği ile ilgilidir (Pavot ve ark., 1991). Başka bir deyişle, bireyin kendi yaşamı hakkındaki algısı, yaşam doyumunu belirlemektedir (Park ve Huebner, 2005). Yaşam doyumu iki ana türe ayrılmıştır. Aşağıdan yukarıya teoriler, iş, ilişkiler, aile ve arkadaşlar, kişisel gelişim, sağlık ve zindelik gibi hayatın çeşitli alanlarındaki tatminin hepsinin bizim mutluluğumuza ve tatminimize katkıda bulunduğunu ileri sürer. Öte yandan yukarıdan aşağıya teoriler, toplam yaşam doyumumuzun çeşitli alanlarda yaşam doyumumuzu etkilediğini ve hatta belirlediğini iddia etmektedir (Heady ve Wearing, 1991).

Chapman Üniversitesi araştırmacıları tarafından yapılan yakın tarihli bir araştırmaya göre, doyum daha düşük ölüm riski ile ilişkilidir. Ayrıca, yaşam doyumundaki sık değişikliklerin kişinin sağlığına ve uzun ömürlülüğüne son derece zarar verdiği gösterilmiştir (Boehm ve ark., 2015). Veenhoven'a (1996) göre, zihinsel ve fiziksel sağlık göstergelerine ek olarak yaşam doyumu, insanların nasıl geliştiğini yansıtan yaşam kalitesinin en yaygın göstergelerinden biridir.

Yaşam doyumu, yaşamımızda sıklıkla kullanılan terimlerden biri olup, bireyin günlük olarak elde ettiği ve başkalarının sahip olduklarını karşılaştırma işlevi görür (Diener ve diğerleri, 1985). Ruh sağlığının göstergelerinden biri olarak, bireylerin yaşamlarında yaşam doyumunun artmasına katkıda bulunan farklı yönleri ve yaşamdan memnun hissetmenin önemli yönleri arasında sağlıklı yaşam, maddi rahatlık yönleri olduğunu da belirlemeye çalışmışlardır. Kendini geliştirme ve anlama, işe ve üniversite konutlarına uyum sağlama ve yaşamdan memnuniyet dört yönü içerir: (a) yaşamı kabul etme, (b) başarıları, (c) kendini kabul etme ve (d) başkalarını kabul etme. Sonuç olarak, yaşam doyumu genel olarak bir kişinin yaşamından ne kadar memnun olduğunun bir değerlendirmesidir (Pavot ve Diener, 1993). Yaşam doyumu bir anlamda bireyin belirlediği hedeflere ulaşma derecesi olarak da tanımlanmaktadır (Aysan ve Bozkurt, 2004). Bu durum yaşam doyumunun bireyin hedeflerine ulaşma derecesi olduğu için insani değerlerin bu hedeflere ulaşmada yardımcı öğeler olduğu düşünüldüğünde yaşam doyumunu etkileyebileceği söylenebilir.

Yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda ergenlerin gelişen ve değişen dünyada insani değerlere olan yaklaşımlarının değişmesinin yaşam doyumları üzerindeki etkisinin belirlenmesine ihtiyaç duyulduğundan yapılmıştır. Bu noktada yapılan bu çalışma ergenlerin insani değer algılarının psikolojik durumlarına olan etkisinin belirlenmesi açısından alan yazındaki boşluğu dolduracağı umulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, ergenlerin insani değer algıları ile yaşam doyumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve ergenlerin insani değer algılarının yaşam doyumları üzerindeki etkisini belirlemektir. Buna dair elde edilen sonuçların alan yazına ve alanda çalışan uzmanlara katkıda bulunacağı düşünülmüştür. Ayrıca bu çalışmanın ergenlerin yaşam doyumlarının arttırılması amacıyla ergenlere yönelik yapılabilecek çalışma ve projelerin tasarlanması noktasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu noktada araştırmancın hipotezleri şu şekildedir;

- Ergenlerin sorumluluk, dostluk, barışçıl olma, saygı, dürüstlük, hoşgörü ve insani değerler toplam puanları ile yaşam doyumları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- Ergenlerin insani değer algılarından olan sorumluluk, dostluk, barışçıl olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü düzeyleri yaşam doyumlarını anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Çalışma Grubu

Bu araştırmancın evrenini İstanbul ve Sakarya ilindeki liselerde eğitim görmekte olan ergenler oluşturmaktadır. Araştırmancın çalışma grubunu ise uygun örnekleme yöntemi ile gönüllü olan lise öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada örnekleme sayısı, Bryman ve Cramer'in (2001) belirttiği gibi madde sayısının en az beş katına ulaşarak belirlenmiştir. Bu sayede verilerin analizinin sağlıklı bir şekilde yapıldığı söylenebilir. Araştırma, araştırmancın amacına uygun olarak belirlenmiş ölçme araçları kullanılarak ilişkisel tarama modeli ile yapılmıştır. Araştırmaya 108'i (%49,1) kadın ve 112'si (%50,9) erkek olmak üzere toplam 220 kişi katılmıştır.

2.2. Araştırmancın Modeli

Liselerde eğitim gören ergenlerin insani değer algıları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi ve insani değerlerin yaşam doyumunu yordama düzeyini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelinde, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örnekleme üzerinde tarama yapılmaktadır. İlişkisel tarama modeli ise, iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımına denir. İlişkisel tarama modelinde, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği; değişme varsa bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılır (Karasar, 2021).

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde çalışmada kullanılan kişisel bilgi formu, insani değerler ölçeği ve yaşam doyum ölçeği hakkında bilgiler verilmiştir.

İnsani Değerler Ölçeği: Bu ölçek lise öğrencilerinin insani değerler algı düzeyini belirlemek amacıyla Dilmaç (2007) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek beşli likert tipi (1-hiçbir zaman, 2-nadiren, 3- ara sıra, 4- sık sık, 5- her zaman) olup 42 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 210 en düşük puan ise 42'dir. Ölçekten alınan puan arttıkça insani değer algısı da artmaktadır. Ölçek 'sorumluluk, dostluk, barışçıl olma, saygı, hoşgörü ve dürüstlük olmak üzere altı alt boyut bulunmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmalarına bakıldığında .71 alfa iç tutarlılık katsayıları alt boyutlarında sorumluluk ,73, dostluk/arkadaşlık ,69, barışçıl olma ,65, saygı ,67, hoşgörü ,69, dürüstlük ,70 ve ölçek toplam için ,92 olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma için Cronbach iç tutarlılık katsayılarına tekrardan bakılmış ve sorumluluk ,75, dostluk ,60, barışçıl olma ,64, saygı ,75, dürüstlük ,64, hoşgörü ,69 ve ölçek toplam için ,84 ile yüksek güvenilirlikte (Reha Alpar, 2013) olduğu saptanmıştır.

Yaşam Doyum Ölçeği: Bu ölçek Diener ve ark. (1985) tarafından yaşam doyumunu ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Bu ölçek beş maddeden oluşan tek boyutlu bir yapıya sahiptir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Dağlı ve Baysal (2016) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlamasında uyum iyiliği değerleri $\chi^2/sd = 1,17$, NFI=,99, NNFI=1,00, CFI=1,00, GFI= ,99, AGFI=,97, RMSEA= ,030, SRMR=,019 olarak bulunmuştur. Ayrıca uyarlama çalışmasında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .88 ve iki kez uygulamalar arasındaki korelasyon katsayısı ise ,97 olarak bulunmuştur. Bu çalışma için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısına tekrar bakılmış ve ,81 ile yüksek güvenilirlikte (Reha Alpar, 2013) bulunmuştur.

2.4. Verilerin Analizi

Liselerde eğitim görmekte olan ergenlerden veri toplamak amacıyla veriler öncelikle SPSS 25.0 programına aktarılmıştır. Çevrimiçi ortamda toplam 236 kişiden veriler toplanmıştır. Uç değer olan 16 veri çıkarıldıktan sonra kalan 220 veri ile analizler yapılmıştır. Araştırmanın normallik sayıltısı olarak çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılmış ve Tablo 1'de görüldüğü üzere +1 ve -1 aralığında normal dağılım sergilediği saptanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Ergenlerin sorumluluk, dostluk, barışçıl olma, saygı, dürüstlük, hoşgörü ve insani değerler toplam düzeyleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için korelasyon analizi yapılmıştır. Ergenlerin insani değerler düzeylerinin yaşam doyumlarını yordama düzeyini belirlemek için standart çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 1. Öz yeterlik, yaşam doyum ve psikolojik iyi oluşun ortalama, standart sapma, basıklık ve çarpıklık değerleri

	N	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
1. Sorumluluk	220	262,409	455,721	-,165	-,789
2. Dostluk	220	253,864	276,323	-,632	,879
3. Barışçıl	220	254,318	482,761	-,381	,275
4.Saygı	220	286,818	471,650	-1,159	1,028
5. Dürüstlük	220	246,591	272,602	-,079	-,680

6. Hoşgörü	220	220,045	443,883	,027	-,515
7. İnsani Değerler Toplam	220	1.524,045	1.753,079	-,404	,056
8. Yaşam Doyumu Toplam	220	136,045	516,866	,273	-,893

3. BULGULAR

Ergenlerin insani değer düzeyleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişkilerinin belirlenmesi için pearson korelasyon analizi yapılmış ve sonuçlar tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Ergenlerin insani değerler alt boyut ve toplam düzeylerinin yaşam doyumları ile ilişkisi

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Sorumluluk	1							
2. Dostluk	,353**	1						
3. Barışçıl	,435**	,296**	1					
4. Saygı	,538**	,366**	,775**	1				
5. Dürüstlük	,341**	,134*	,272**	,375**	1			
6. Hoşgörü	,611**	,442**	,384**	,493**	0,1	1		
7. İnsani Değerler Toplam	,788**	,562**	,783**	,863**	,466**	,736**	1	
8. Yaşam Doyum Toplam	,406**	,238**	,407**	,402**	,323**	,281**	,485**	1

**p<.01

*p<.05

Tablo 2’de görüldüğü üzere ergenlerin yaşam doyumları ile insani değerler toplam ($r= ,485$, $p<.01$), sorumluluk ($r= ,406$, $p<.01$), barışçıl olma ($r=,407$, $p<.01$), saygı ($r= ,402$, $p<.01$) ve dürüstlük ($r= ,323$, $p<.01$) ve arasında orta düzeyde; yaşam doyumunu ile dostluk ($r= ,238$, $p<.01$) ve hoşgörü ($r= ,281$, $p<.01$) arasında ise düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu bulgular ergenlerin insani değerler düzeyi arttığında yaşam doyumlarının da arttığını göstermektedir.

Ergenlerin insani değerler alt boyutlarından sorumluluk, barışçıl olma, dostluk, saygı, dürüstlük ve hoşgörülerinin yaşam doyumlarını yordama düzeyini saptamak için standart çoklu regresyon analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3 ’de sunulmuştur.

Tablo 3. Yaşam doyumunun yordanmasına ilişkin standart regresyon analizi bulguları

	B	Standart Sapma	β	T	P	İkili r	Kısmi R
(Sabit)	-10,76	3,718		-2,894	0,004		
1. Sorumluluk	0,237	0,093	0,209	2,537	0,012	0,406	0,171
2. Dostluk	0,115	0,125	0,062	0,919	0,359	0,238	0,063
3. Barışçıl Olma	0,253	0,1	0,236	2,532	0,012	0,407	0,171
4. Saygı	0,015	0,115	0,014	0,129	0,898	0,402	0,009
5. Dürüstlük	0,328	0,126	0,173	2,605	0,01	0,323	0,176
6. Hoşgörü	0,013	0,095	0,011	0,139	0,889	0,281	0,01
R= .510		R²= .260					
F_(6, 213)= 12.477		p= .000					

Ergenlerin yaşam doyumlarının sorumluluk, dostluk, barışçıl olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü düzeyleri tarafından yordanmasına ilişkin yapılan standart çoklu regresyon analizi bulgularına göre insani değerlerin yaşam doyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı saptanmıştır, R= 0,510, R²=0,260, p< .05. Bu noktada ergenlerin insani değerlerin yaşam doyumlarındaki varyansın yaklaşık %26'sını yordamaktadır.

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin yaşam doyum üzerindeki görece önem sırası; barışçıl olma, sorumluluk, dürüstlük, dostluk, saygı ve hoşgördür. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, sorumluluk, barışçıl olma ve dürüstlük yaşam doyum üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra dostluk, saygı ve hoşgörünün yaşam doyumunu üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı saptanmıştır.

4. SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışmada, ergenlerin insani değerler algı düzeyleri ile yaşam doyumları arasındaki korelasyonel ilişkinin belirlenmesi ve insani değerlerin yaşam doyumunu yordama düzeyinin saptanması amaçlanmıştır. Ergenlerin yaşam doyumları ile insani değerler toplam, sorumluluk, barışçıl olma, saygı, dürüstlük, dostluk ve hoşgörü arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuçlar ergenlerin insani değerler düzeyi arttığında yaşam doyumlarının da arttığını göstermektedir. Ergenlerin yaşam doyumlarının sorumluluk, dostluk, barışçıl olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü düzeyleri tarafından yordanmasına ilişkin yapılan standart çoklu regresyon analizi bulgularına göre insani değerlerin yaşam doyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı saptanmıştır. Bu noktada ergenlerin insani değerlerin yaşam

doyumlarındaki varyansın yaklaşık %26'sını yordadığı görülmüştür. Alan yazında yer alan çalışmalar incelendiğinde doğrudan lise öğrencileri üzerinde yaşam doyumu ve insani değerler algılarının incelendiği ortak çalışmalara rastlanmamıştır. Ayrıca insani değerler genel olarak çok geniş kavramları barındırmaktadır. Bu çalışmada sadece belirlenen ölçeğin ölçtüğü yapılar olan sorumluluk, dostluk, barışçıl olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü kavramlarıyla sınırlıdır. Bundan dolayı doğrudan bu kavramlar ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmadığından genel insani değerler olarak değerlendirmeler yapılmıştır. Öztürk ve Ünal'ın (2019) üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları çalışmada temel insani değerlerden olan değişime açıklık, muhafazakârlık ve kendini aşma temel değerleri ile yaşam doyumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunması araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Yine Çalışkan, Yasul ve Ulaş'ın (2017) öğretmen adayları üzerinde yapmış oldukları çalışmada sosyal değer algıları ile yaşam doyumları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunması da araştırma bulgularını dolaylı olarak destekler niteliktedir. Yine Özkul ve Özkul'un (2022) üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları çalışmada normatif değerler ve bireyci değerler arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuş ancak dünyevi değerler ile anlamlı bir ilişki olmadığından bulunması araştırma bulgularıyla kısmen örtüşmektedir. Ng ve Ye'nin (2016) Çinli üniversiteli öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmada insani değerlerin yaşam doyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Bu bulgu araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Yine Sortheix ve Lönnqvist'in yetişkin bireyler üzerinde yapmış oldukları çalışmada kişisel değerler ile yaşam doyumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunması araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Alan yazında araştırma bulgularını destekler çalışmalara rastlanmış ancak araştırma bulgularının desteklenmediği çalışmalara rastlanmamıştır.

Türkiye gibi toplulukçu kültürün hakim olduğu bir ülkede her ne kadar gelişmekte olan bir ülke olarak insani değerlerde bireyselliliğe doğru bir dönüşüm yaşandığı söylenebilir de (Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu, 2002) insani değerler bu ülkeler için önem arz etmektedir (Oyserman, Coon ve Kimmelmier, 2002). Ayrıca Türkiye gibi toplulukçu kültürlerde toplumsal değerlere bağlılık önemlidir. Bu noktada 2006 ve 2007 yıllarında Türkiye'de yapılan araştırmalar Türk nüfusu arasında toplumsal değerlerin önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2009). Türkiye gibi toplulukçu kültürlerde toplumsal ve insani değerler önemli olması bireylerin yaşamlarını da etkileyebilmektedir. Bu durum bireylerin toplumsal olarak saygınlık görebilmesi için var olan insani değerlere bağlı kalması önem arz etmektedir. Bundan dolayı insani değerlere bağlılığın artması yaşam doyumunu da olumlu etkilediği söylenebilir.

Sonuç olarak bu çalışmada liselerde eğitim görmekte olan ergenlerin insani değer algılarının yaşam doyumuna etkisi belirlenmiştir. Bu çalışma ile ilgili bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. İlk olarak çalışma grubunun öğrenci kitlesine göre az olması bir sınırlılıktır. Bundan dolayı yapılacak başka çalışmalarda bu çalışma grubundan daha geniş kitleye ulaşılabilir. Demografik değişkenlerle analiz yapılmaması bir sınırlılıktır. Araştırmacılar ergenlerin yaşam doyumu ve insani değerlerini etkileyen demografik faktörlerin neler olduğu üzerine çalışmalar yapabilir.

Bu çalışmanın Türkiye geneline yayılıp veri toplanması sağlanabilir. Ayrıca bu çalışmanın karma yöntemlerle tekrar yapılması ve nitel verilerle desteklenmesi sağlanabilir. Ergenlerin insani değer algılarının arttırılması için bu insani değerlere yönelik psiko-eğitim programı geliştirilebilir. Geliştirilen bu psiko-eğitim programı uygulamalı olarak okul psikolojik danışmanlarına verilip liselerde uygulanması sağlanabilir. Yine ergenlere yaratıcı drama yöntemleriyle insani değerlere yönelik farkındalıkları arttırılarak yaşam doyumları arttırılabilir. Yine insani değerlerin arttırılması için okullardaki çalışmaların süreklilik kazanabilmesi için öğretmenlerin bir gelir elde etmeleri gerekebilir. Bu noktada insani değerlere yönelik egzersiz yönetmeliğine eklenerek burada yapılan çalışmaların süreklilik kazanması sağlanabilir.

Kaynakça

- Alberoni, F. (2006). *Dostluk* (Çev. Meryem Mine Çilingiroğlu). İstanbul: Literatür Yayınları
- Aysan, F. ve Bozkurt, N. (2004). *Okul psikolojik danışmanlarının yaşam doyumu, stresle başa çıkma stratejileri ile olumsuz otomatik düşünceleri: İzmir ili örnekleme*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, (6–9 Temmuz 2004) İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Bryman, A., & Cramer, D. (2001). *Quantitative data analysis with SPSS release 10 for Windows: A guide for social scientists*. London: Routledge.
- Çağlar, A. (2005). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa.
- Çalışkan, E.F., Yasul, A.F. ve Ulaş, A.H. (2017). Öğretmen adaylarının sosyal değer algıları ile yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Education Sciences (NWSAES)*, 12(3), 133-146.
- Çarkoğlu, A. ve Kalaycıoğlu, E. (2009). *The rising tide of conservatism in Turkey*. Macmillan US: Palgrave.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile eğitimin sınanması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dilmaç, B. ve Ekşi, H. (2008). Meslek yüksek okullarında öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyumları ve benlik saygılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 279-289.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71–75.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Johnson, D. W. and Johnson, R. T. (2003). Controversy and peace education. *Journal of Research in Education*, 13(1), 79-91.

- Johnson, F.L., Cook, E., Foxall, M.J., Kelleher, E., Kentopp, E., & Mannlein, E.A. (1986). Life satisfaction of the elderly American Indian. *International Journal of Nursing Studies*, 23(3), 265-273.
- Karasar, N. (2021). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karakitapoğlu-Aygün, Z. ve İmamoğlu, E. O. (2002). Value domains of Turkish adults and university students. *The Journal of Social Psychology*, 142(3), 333–351.
- Kıral, E. (2018). Kayıp giden bir değer: Saygı. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(5), 4-10.
- Ng, T.K., Ye, S. (2016). Human values and university life satisfaction among hong kong chinese university students: A cross-lagged panel analysis. *Asia-Pacific Educational Researcher*, 25, 453–461.
- Oyserman, D., Coon, H. M. ve Kemmelmeier, M. (2002). Rethinking individualism and collectivism: Evaluation of theoretical assumptions and meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 128(1), 3–72.
- Ölmez Atalay, Y. (2008). *Felsefi açıdan tolerans ve hoşgörü* (Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Isparta.
- Özen, Y. (2015). *Sorumluluk eğitimi*. Ankara: Vize Yayıncılık
- Özkan, R. ve Soylu, A. (2014). Eğitim fakültesi öğrencilerinin benimsedikleri temel insani değerler (Niğde il örneği). *Turkish Studies*, 9(2), 1253-1265.
- Özkul, A.S. ve Özkul, R.F. (2022). Yaşam doyumunu etkileyen değerler: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 1-12.
- Öztürk, M. ve Ünal, V. (2019). Temel insani değerler ile yaşam doyumları arasındaki ilişki: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 36(1), 61-74.
- Pavot, W., Diener, E., Colvin, C.R., & Sandvik, E. (2010). Further validation of the satisfaction with life scale: Evidence for the cross-method convergence of well-being measures. *Journal of Personality Assessment*, 57(1), 149-161.
- Pavot, W., & Diener, E. (2008). The satisfaction with life scale and the emerging construct of life satisfaction. *The Journal of Positive Psychology*, 3(2), 137-152. <https://doi.org/10.1080/17439760701756946>
- Rokeach, M. (1968). *Beliefs, attitudes, and values: A theory of organization and change*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Shin, D. C., & Johnson, D. M. (1978). Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life. *Social Indicators Research*, 5, 475-492.
- Sortheix, F. M., & Lönqvist, J.-E. (2014). Personal value priorities and life satisfaction in Europe: the moderating role of socioeconomic development. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 45(2), 282–299.
- Şimşek, D. (2010). *Yatılı ilköğretim bölge okulu ve ailesi yanında kalan ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin akran ilişkileri, sosyal destek algıları ve yaşam doyumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. (6th edition). Boston: Pearson.
- Vara, S. (1999). *An investigation of job satisfaction and life satisfaction in intensive care unit nurses*. (Unpublished master dissertation). Ege University, İzmir.
- Veenhoven, R. (1996). *The study of life-satisfaction*. Budapest: Eötyös University Press.
- Yalnız, A. ve Yılmaz, Y. (2018). Değerler eğitimi kavramı olarak dürüstlük ve dürüstlük ölçeği (DÖ) Türkçe formu: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(34), 649-666.